

Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Különbségek a lakásotthonban élő és a nevelőszülőknél nevelkedő gyermekek értékrendjében, jövőképében és tanulási motívumaiban

Konzulens: Dr. Vincze Tamás András PhD

Hallgató: Stekler Dávid
Nyíregyházi Egyetem
Szociálpedagógia szak
Nappali tagozat
2. évfolyam

Nyíregyháza
2022

TARTALOMJEGYZÉK

1. A témaválasztás indoklása	3.
2. A gyermekvédelem kialakulása Magyarországon	5.
3. Az állami gondoskodásba kerülés okai	10.
4. A személyes gondoskodás körébe tartozó gyermekvédelmi szakellátások	12.
5. A lakásotthonba és a nevelőszülői ellátásba kerülés folyamata	13.
6. A gyermekotthonok jellemzői, előnyei, hátrányai	15.
7. A Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény működésének bemutatása	16.
7.1. Az intézmény bemutatása	16
7.2. Az intézményben működő nevelőszülői hálózat	16.
7.3. A nevelőszülői hálózatban történő főbb tevékenységek	17.
7.4. Az intézményben működő nevelőszülői hálózat jövőre vonatkozó képzési tervei	18.
7.5. Az intézmény lakásotthoni nevelésének jellemzői	18.
7.6. Személyi feltételek	19.
7.7. Tárgyi feltételek	19.
7.8. Egészségügyi ellátás	20.
7.9. Az intézményben élő gyermekek jellemzői	20.
7.10. A lakásotthonokban folyó szakmai munka rövid összefoglalása	21.
7.11. Tanulmányi helyzetkép	21.
7.12. Szabadidőszervezés	22.
8. A kutatás módszerének és mintájának bemutatása	23.
8.1. A mintavétel, helye, ideje	25.
9. Hipotézisek	26.
10. Kérdőív kitöltőinek jellemzői	27.
11. Hipotéziselemzés	30.
11.1. I. hipotézis elemzése	30.
11.2. II. hipotézis elemzése	33.
11.3. III. hipotézis elemzése	36.
12. Konklúziók	39.
13. További kutatási irányok	40.
14. Felhasznált irodalom	41.
15. Mellékletek	42.

***„Minden állami gyermekvédelem s a legtökéletesebb gyermekvédelmi törvények
értéktelenek, ha hiányzik a társadalmi lelkiismeret, amelyik egyedül tudja a
gyermekvédelmet élő valósággá tenni.” / dr. Dréhr Imre, 1929 /***

1. A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA

Ma már szinte evidenssé vált a hátrányos helyzet fogalma, de azt, hogy mivel is jár, ha valaki hátránnyal indul az életben, sokan nem tudják. Nagyon sok fiatal, amikor kikerül a gyermekvédelmi rendszerből, azt sem tudja, mi várja a nagyvilágban. Vajon hogyan tehetnének az ellen, hogy ne váljanak hajléktalanná vagy függővé ezek a fiatalok?

A szocializáció az alapja annak, hogy érvényesülni tudjunk a világban, s a megfelelő eszközöket használva ezek a fiatalok is képessé válhatnak az önálló életre.

A családban nevelkedés nem minden esetben jelent ideális légkört a gyermek megfelelő testi, szellemi és érzelmi fejlődéséhez. Egy gyermek állami gondoskodásba kerülésének számos oka lehet, de mindenképpen a gyermek veszélyeztetettsége a fő ok. Veszélyeztetettnek azt a gyermeket tartjuk, akinek testi, lelki, értelmi, erkölcsi fejlődését a szülő vagy a gondozó nem biztosítja.

Abban az esetben, ha egy gyermek fejlődése veszélyeztetve van, az alapellátást nyújtó intézmények a gyermeket védelembe veszik. Ha a gyermek veszélyeztetettsége továbbra is fennáll, és a szülő nem működik együtt az alapellátást nyújtó szolgálattal és szolgáltatókkal, valamint a gyermek veszélyeztetettsége nem szüntethető meg védelembe vétel során nyújtott családgondozással, a gyermekjóléti szolgálat javaslatot tesz a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezésére vagy nevelésbe vételére. A gyermek nevelésbe vétele lehet átmeneti vagy tartós. Mindkét esetben otthont nyújtó ellátást kell a gyermek számára biztosítani, ami történhet gyermek- és lakásotthonokban vagy nevelőszülőknél.

Kutatásom alapkérdése, hogy a lakásotthonokban és a nevelőszülőknél nevelkedő gyermekek személyiségfejlődést hogyan befolyásolja a két ellátási típusban alkalmazott nevelési módszerek különbözősége. Milyen előnyei/hátrányai vannak a különböző típusú intézményi elhelyezésnek? Milyen különbségek vannak a lakásotthoni és nevelőszülői körülmények között? Vizsgálni fogom a gyerekek életkörülményeit, társas kapcsolatait,

szabadidős szokásait, családi/rokoni kapcsolatait, iskolai tanulmányait, devianciára való hajlamukat, jövőképüket.

A kutatásom a gyermekvédelmi szakellátásban megvalósuló gyermeknevelési módszereknek, nevelési attitűdöknek az érintett gyermekek személyiségfejlődésére gyakorolt hatásait fogja érinteni. A téma körülöleli a hazai gyermekvédelem kialakulását, fejlődését.

A témával kapcsolatban a legfontosabb megállapításom, hogy a nevelőszülői nevelés hatékonyabb és kedvezőbb a gyermek személyiségének fejlődésében, és jobban elősegíti a szocializációt, mint a lakásotthonban történő nevelés.

Célom, hogy összehasonlítsam a nevelőszülőknél és a lakásotthonokban alkalmazott szakmai módszerek hatását az ott élő gyermekek személyiségfejlődésére. Ezekből pedig levonom a következtetéseket, hogy melyik az a környezet, ahol az egészséges szocializációhoz szükséges feltételek megvannak.

Vizsgálni fogom továbbá, hogy milyen eszközökre lenne ahhoz szükség, hogy a gyermekek önállóságát, illetve szociális életképességét növelni tudjuk olyan szintre, hogy önálló életet tudjanak élni.

2. A GYERMEKVÉDELEM KIALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON

Magyarországon a gyermekvédelem megjelenése és első írásban megfogalmazott törvénye Szent István nevéhez fűződik, aki az egyházak kötelességévé tette az özvegyek és árva gyermekek védelmét. Az első ilyen egyházi segítségnyújtást Gellért püspök kezdeményezte, aki otthont hozott létre az elhagyott és árván maradt gyermekek számára. Ebben az időben alakult meg a Szent Özséb által létrehozott pálos rend is, amely szintén az elhagyott gyermekeken segített, ezenkívül a betegekről való gondoskodást is magára vállalta. Évszázadokon keresztül ez a fajta gondolkodás volt a jellemző hazánkban. A reneszánsz kor későbbi időszakában még mindig csak néhány árvaház és szeretetház alakult, és ezek mindig valamelyik egyházhoz kapcsolódtak.¹

1711-ben I. József uralkodó volt az, aki rendeletében szabályokat állított fel a vagyonos árvák gondoskodásával kapcsolatban. Az új törvények értelmében minden vagyonos árva mellé úgynevezett „tutorokat” kellett kinevezni, akik a gyermek ügyeivel foglalkoztak. Ezek voltak az első olyan intézkedések, amelyeket gyermekvédelmi intézkedéseknek lehet nevezni. 1724-ben egy rendeletben meghatározták, hogy a közösségek feladata lesz a nehéz helyzetben lévő szegényekről és az otthontalan gyermekekről való gondoskodás. Az első árvaházakat ebben az időszakban alapították, ezek adományokból tartották fenn a működésüket. Így jött létre 1741-ben Nemescsón, 1749-ben Kőszegen, 1765-ben Nagyszebenben az első otthontalan gyermekek számára megállapított árvaház.

Az 1850-es éveket követően aztán egyre több egyesületet alapítottak, amik egyik fő feladata a gyermekekről való gondoskodás volt. 1870-ben megalakult a Gyermekmenhely Egyesület, majd 1885-ben létrejött a Fehér Kereszt Lelencház Egyesület. Ezt követte 1887-ben a Gyermekbarátok Egyesületének megszületése, majd 1889-ben a Gyermekvédő Egyesület megszerveződése. A Fehér Kereszt Egyesület az árvákról való gondoskodás megszervezésére házakat vásárolt, ahol az otthontalan gyermekeket elhelyezték, és „tápanyák” gondoskodtak a gyermekek neveléséről. A városokban a gondozásba vett gyermekeket dajkákhöz adták ki, és a gyermekek neveléséért fizettek is. A dajkák a gyermeket 5-6 éves korukig nevelték.

¹ Veczkó, 2002. 38-40.

Mivel egyre több árvaház jött létre az országban, így szükségessé vált, egy olyan országos szövet létrehozása, ami összefogja a szeretetházak és árvaházak működését. Így jött létre 1889-ben a Gyermekvédő Egyesület, amely 105 intézmény működéséért volt felelős.²

A gyermekvédelem hazai fellelülésének köszönhetően az országban egyre több intézmény alakult és szükségessé vált a törvényi szabályozás is ezen a területen. Az 1899-ben megalkotott XXI. törvénycikk értelmében azoknak a gyerekeknek a gondozási és ápolási költségeit, akiket hatóságilag elhagyottnak nyilvánítottak, a gyermek 7 éves koráig, az Országos Betegellátási Alapból kell fedezni. A későbbi időszakban aztán az állam azokra a gyerekekre is kiterjesztette az állami gondoskodást, akik 7-15 év közöttiek voltak. Ezzel már egyértelműen láthatóvá vált az állam felelősségvállalása.

1901-ben az állami gondoskodás fejlődésében a nagy előrelépést Széll Kálmán VIII. és XXI. törvénycikkei jelentették. Kötelezővé tette az állam számára, hogy a 15. év alatti, hatóságilag elhagyottnak nyilvánított gyermekek ellátásáról és a neveléséről állami feladat gondoskodni, és átfogóan szabályozta a gyermekvédelemmel kapcsolatos feladatokat is. Előírta a gyermek családból történő kiemelésének a folyamatát is. Az eljárások gyakorlására a területileg illetékes gyámszékot ruházta fel hatáskörrel. Abban az esetben, ha egy gyermeket ki kellett emelni a családjából, a gyermek nevelőszülőknél került elhelyezésre, illetve a nehezebben kezelhető gyermekek úgynevezett telepekre kerültek. Az ország különböző területein állami gyermekmenhelyeket alapítottak. A fogyatékos és krónikus beteg gyermekek gondozását külön nevelőotthonokban végezték.³

Az országban lévő társadalmi szervezetek és egyletek nagy része is végzett gyermekvédelmi tevékenységet az állami gondoskodással párhuzamosan. 1906-ban megalakult az Országos Gyermekvédő Liga, aminek a feladata a gyermekvédelemmel foglalkozó szervezetek összefogása volt. A büntetésvégrehajtás területén és a bírói ítélezésben is változások kezdődtek a gyermekekkel szembeni eljárások tekintetében. 1908-ban létrejött a XXXVI. törvénycikk, az I. Büntetőnovella, mely már rendelkezett arról, hogy a fiatalkorúakat érintő büntetőjog eltérjen a felnőtt korú büntetőjogtól. 1913-ban a VII. törvénycikkben szabályozták a fiatalkorúak bíróságának létrejöttét és annak működését.

² Veczkó, 2002. 42-43.

³ Herczog, 1997 36. oldal

Hazánkban abban az időben már sok segélyszervezet, alapítvány és társaság foglalkozott a gyermekvédelem különböző területeivel. Mivel a szervezetek rendszere nagyon széttagolt volt, szükségessé vált egy olyan intézménynek a létrehozása, amely összefogta ezeket. Így jött létre 1912-ben az Országos Gyermekvédelmi Központ.

A prevenció is egyre nagyobb szerepet kapott, így 1915-ben megalakult a Stefánia Szövetség, amely az anyák és gyermekek védelmét, és az ezzel kapcsolatos prevenciót határozta meg fő feladatánaként. A szervezet működésének idején nagyon sok anya-és csecsemővédelmi intézet, tejkonyha és szülőotthon jött létre. Bevezették a nevelőszülői díjat, és ők hozták létre az Iskolai Gyermekvédelmi Központot is. A gyermekek részére ingyenessé tették az orvosi ellátásban történő részvételt, és szorgalmazták a bűnelkövető fiatalokkal szemben a javító nevelés alkalmazását. Az eddig létrejött gyermekvédelmi intézményeket államosították, erősítve ezzel az állam ellátási kötelezettségét. 1925-ben a Stefánia Szövetség megszűnésével megalakult a Zöldkereszt Egyesület, amelynek fő feladata szintén a megelőzés (prevenció) és a gondozási tevékenység lett. Az egyesületnek nagy szerepe volt a védőnőképzés fejlődésében is. Komplex szemléletmódot képviseltek, melyben az egészségügyi és szociális nézőpontok egyszerre voltak jelen. Ekkor jelent meg a családsegítés és a szociális munka is. ⁴

A II. világháború végét követően megnövekedett azoknak a gyermekeknek a száma, akik család nélkül maradtak és gondoskodásra szorultak. Az árvákról való gondoskodásban a Nemzetközi Vöröskereszt vállalt nagy szerepet. 1945 januárjában megalakult a Nemzetközi Segély, akik országos hálózatot építettek ki. A szervezet fő tevékenysége a gyermekvédelem volt. ⁵

1946-ban a XXIX. sz. törvény megjelenésével eltörölték a törvénytelen gyermek fogalmát. A törvény megjelenése hozzájárult ahhoz, hogy minden gyermeket egyenlő jog illessen meg. 1948-ban átszervezték az Országos Szociálpolitikai Intézetet, és egységes irányító szervezet alakult Országos Gyermek- és Ifjúságvédelmi Tanács néven. ⁶

Innentől kezdve újabb változások következtek be. Egyre több nevelőotthont és gyermekvárost hoztak létre. A nevelőszülői hálózat egyre inkább visszafejlődött. 1949–1952

⁴ Herczog, 1997. 38-44.

⁵ Herczog, 1997. 68.

⁶ Herczog, 1997. 71.

között a karitatív intézmények segítő tevékenységeit is betiltották, az árvaházakat és ligás otthonokat megszüntették.⁷

1957-ben Fóton létrehozták az első gyermekvárost, ahol a gyermekeket 3-tól 18 éves korukig látták el. A 3 év alatti gyerekek gondozására csecsemőotthonokat alapítottak. Megalakult az ifjúságvédelmi felügyelői hálózat, melynek egyik fontos feladata a nevelési tanácsadás volt. 1968-tól megkezdik a Nevelési Tanácsadók Hálózatának kialakítását.⁸

Az árvaszékek feladatait a gyámhatóság hatáskörébe helyezték át. A 20/1969 (V.13.) Korm. rendelettel döntés született az állami gondozásról, a gyámhatósági eljárásról pedig a 6/1969 (VIII.30.) MM. számú rendeletben határoztak. A gyámhatósági jogkört is átruházták a járási hivatalok hatáskörébe. 1983-ban a járásokat felszámolták, és kétszintű igazgatást hoztak létre helyette.⁹

A szocializmus idején nem volt külön gyermekvédelmi törvény. Az 1974-ben megjelenő első Családjogi törvénybe építették be és foglalták össze a gyermekvédelmi hatósági intézkedéseket. Az 1986. évi családjogi törvényben már külön paragrafusban szerepeltek az általános szabályai a kiskorúakról való állami gondoskodásnak. Az 51/1986 (IX.26.) MT rendelet pedig részletesen is meghatározta ezeket. A gyámhatóságok körébe tartozó eljárásokról a 12/1987. (VI.29.) MM rendelet határozott.¹⁰

1980-tól egyre több olyan intézkedés jelent meg, amelyek célja az volt, hogy a gyermekek családban való nevelkedése valósuljon meg, A szociális rendszer is ennek megfelelően kezdett átalakulni, megjelent a családi pótlék mint támogatási forma. A gyermekotthonokban elhelyezett gyermekek családias nevelése érdekében a gyermekotthonokat elkezdtek átalakítani lakóházas családi csoportokká, és a nevelőszülői hálózat is újra megkezdte a működését.¹¹

Egyre inkább előtérbe került a prevencióval kapcsolatos munka, és a családgondozás jelentősége. Létrejött A Gyermek Jogairól szóló Egyezmény (1989), melynek elfogadásához

⁷ Veczkó, 2002. 46-47.

⁸ Herczog, 1997. 80.

⁹ Filó, 2006. 344.

¹⁰ Filó, 2006. 211.

¹¹ Veczkó, 2002. 49.

Magyarország is csatlakozott. Ez az egyezmény lett az alapja az önálló gyermekvédelmi törvénynek, aminek egyik fő elve a fokozatosság volt. Fontos és új elemként jelent meg a gyermekjóléti alapellátás. Ettől kezdve nem a Családjogi törvény feladata volt szabályozni a kiskorúakról való állami gondoskodást és az intézeti gyámságra vonatkozó rendelkezések is a gyermekvédelmi törvénybe kerültek áthelyezésre. Az új törvény megjelenésével a gyermekjóléti és gyermekvédelmi rendszer egymásra épülő, de külön jogszabályokban meghatározott és leszabályozott rendszere jött létre.¹²

Az 1990-es évektől a politikai rendszerváltást követően a gyermekvédelmi ellátások korszerűsítése lett a cél. A rendszer valódi átalakulását az 1997. évi XXXI. új gyermekvédelmi törvény megjelenése eredményezte. Ettől kezdve elsődlegessé vált, hogy a gyermekeket örökbefogadó szülőknél, nevelőszülőknél, illetve családias gyermekotthonokban helyezték el a családból történő kiemelés követően. Fontossá vált a gyermeki jogok figyelembevétele és érvényesítése. A korábbi nagy létszámú gyermekotthonokat megszüntették, illetve átalakították, helyettük családközei, illetve kis létszámú gyermekotthonokat és lakásotthonokat hoztak létre. 2004-től kezdődően tovább folytatódott az otthont nyújtó ellátások korszerűsítése. A lakásotthoni hálózat kiépült, a nagylétszámú intézményeket ezek az új ellátási típusok váltották fel.

„A gyermekotthonok átalakítása elsősorban tehát azt a célt szolgálja, hogy a gyerekek életkorának, élethelyzetének, fejlődési szükségleteinek megfelelő, minél inkább családszerű ellátást biztosítson, amely egyben lehetőséget ad a speciális szükségletek kielégítésére, a lemaradások pótlására, a praktikus készségek és társas helyzetek elsajátítására, az érzelmi biztonság, állandóság megtapasztalására.” (Domszky András: A gyermekotthonok működésének szabályairól és követelményeiről. Módszertani levél, Országos Család-és Gyermekvédelmi Intézet, Bp. 1999.)¹³

3. AZ ÁLLAMI GONDOSKODÁSBA KERÜLÉS OKAI

¹² Filó, 2006. 211-212.

¹³ Kertész, 2009.

Hazánkban több ezer gyermek él állami gondoskodásban, illetve nevelőszülőknél. A gyermekek állami gondoskodásba kerülését társadalmi, gazdasági és morális problémák okozzák. Sok esetben nem egy ok indokolja a gyermekek családból való kiemelését, hanem okok és okozatok láncolata. Egyetlen esetben vétlen teljesen a szülő, a gyermek családból való kiszakadásáért: ha a gyermek a szülő tartós, súlyos betegsége miatt kerül intézeti ellátásba.

Az állami gondozott gyermekek nagy része olyan családból kerül ki, ahol a szülők fizikai foglalkozásúak, szakképzetlenek, betanított- és segédmunkások. A családi kereslet alacsony, a gyermekek száma magas ezekben a családokban. Az ilyen családok jelentős része rossz anyagi-és lakáskörülmények között él. Az 1997/ XXXI. törvény ugyan kimondja, hogy a gyermeket a családjából kiemelni csak anyagi okok miatt nem lehet, ennek ellenére sok olyan gyermek él az állam gondozásában, akik a család anyagi problémái miatt kerültek intézményi nevelésbe. Az anyagi- és lakásproblémák után azoknak a családoknak a száma a legmagasabb, ahol a gyermek a szülő deviáns magatartása /alkoholizmus, bűnözés, szexuális erkölcstelenség stb./ miatt került gyermekotthonba, illetve lakásotthonba, vagy nevelőszülőkhöz. A családok felbomlásában nagy szerepe van az alkoholizmusnak. Ez mélyíti el a családi konfliktusokat, és ez kölcsönzi a konfliktusok kirobbanásának brutális jellegét. A házasságok, együttélések hamar kötődnek, és hamar bomlanak fel. Sok esetben, nem önmagában a válás ténye miatt kerülnek állami gondoskodásba a szétesett családok gyermekei, hanem az elvált szülők rendezetlen életmódja, vagy a család felbomlását követő anyagi-és lakásproblémák miatt. Az esetek többségében a családfelbomlás megrázkódtatást okoz a gyermeknek, de a súlyos, feszültségekkel teli légkör nagyobb ártalom, mintha a szülők elválnak. Az állami gondozott gyermekek esetében, a családok több mint felénél a gyermekek elhanyagolása indokolta a kiskorúak intézeti ellátásba vételét. A szülők nem gondoskodtak a gyermekeik táplálkozásáról, tisztálkodásáról, öltözködéséről, oktatásáról. Ezekben az esetekben a szülők is olyan rendezetlen körülmények között éltek, mint amit a gyermekeiknek nyújtottak. Az állami gondoskodásba kerülés okai között meg kell még említenünk a gyermekek antiszociális viselkedését is. Ide tartozik az iskolakerülés, csavargás, alkohol-és drogfogyasztás, garázdaság, betörés.

Mint az az előbbieken említett okokból kiderült, az állami gondoskodásba kerülés kiemelkedő arányban környezeti okok miatt következett be /rossz anyagi- és lakáskörülmények, hajléktalanság, szociális problémák, szülői kriminalitás, alkoholizmus, válás, stb./. A gyerekek intézetbe kerülésének okai között a legkisebb arányban fordul elő a

szülők hiánya miatti gondozásba vétel. Az állami gondoskodáshoz vezető okok azoknál a családoknál halmozódnak, amelyeknél nagyon alacsony a jövedelem, és rosszak a lakáskörülmények. A szülők deviáns magatartása is ennél a csoportnál a legmagasabb. Ezeknél a családoknál fordul elő leginkább a gyermekek elhanyagolása, a súlyos családi feszültségek, a gyermekek veszélyeztetettsége és az antiszociális magatartás is.

Az állami gondoskodáshoz vezető okok egymásba kapcsolódnak. Az átlagosnál rosszabb anyagi körülmények a család életképes működését megnehezítik. Az életgondokkal való küzdelem, a létfenntartási gondok tovább mélyítik a maglazult családi kapcsolatot. A család felbomlik, a szülők lemondanak a gyermekeikről való gondoskodásról. Ez a lemondás elvezethet a gyermekek súlyos elhanyagolásáig, veszélyeztetettségéig. Az okok és okozatok hálójában az állami gondozott gyermekek és családjaik olyan körülmények közé kerülnek, amelyekben a különböző okok és bajok, valamint azok együttes hatásai életformává válnak.

Voltaképpen minden okcsoportnál szükséges lenne a társadalmi segítség. Elsősorban a szociálpolitikai intézkedések azok, amelyek az életmód objektív feltételeinek javításával megakadályozzák a gyermekek állami gondoskodásba kerülését, vagy hozzásegíthetik az intézeti ellátásban nevelkedő gyermekek családjaik, hogy képessé és alkalmassá váljanak a gyermekeik otthoni nevelésére.

4. A SZEMÉLYES GONDOSKODÁS KÖRÉBE TARTOZÓ GYERMEKVÉDELMI SZAKELLÁTÁSOK

A gyermekek veszélyeztetettségének megszüntetése és megelőzése érdekében 1997-ben megszületett az 1997./XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, mely meghatározza a gyermekek alapvető jogait, a gyermekek védelmének rendszerét, alapvető szabályait. Megkülönböztet pénzbeli ellátásokat, természetbeni ellátásokat és személyes gondoskodás körébe tartozó gyermekjóléti alapellátást, valamint gyermekvédelmi szakellátást. Ez a törvény szabályozza a gyermekotthonok, lakásotthonok működését is. Az erre vonatkozó jogszabályokat a személyes gondoskodás körébe tartozó gyermekvédelmi szakellátásokon belül, az otthont nyújtó ellátásoknál találhatjuk meg. **(1997./XXXI. tv. VII. fejezet, 53§-59§)**

Amennyiben a kiskorú felügyelet nélkül marad, vagy családi környezete súlyosan veszélyezteti, és ezt a preventív gyermekvédelemben nyújtott szolgáltatásokkal és a gyermek védelembevételével sem sikerült megszüntetni, a gyámhivatal a kiskorú számára a személyes gondoskodás keretében gyermekvédelmi szakellátást biztosít. A gyermekvédelmi szakellátás célja, hogy a biztosítsa az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermek otthont nyújtó ellátását, valamint a szakellátást más okból igénylő gyermek teljes körű ellátását. A gyermekvédelmi szakellátáson belül megkülönböztetünk otthont nyújtó ellátásokat, melyek biztosítják a gyermek számára a teljes körű ellátást, családgondozást, szükség esetén az örökbefogadás elősegítését, utógondozást. Ez megvalósulhat nevelőszülőknél, gyermekotthonban, lakásotthonban vagy más bentlakásos intézményben.

A nevelőszülők, lakásotthonok és a gyermekotthonok fő feladatai:

- átmeneti vagy tartós szülőpótlás, bizonyos időre a családi funkciók átvállalása;
- az elsődleges szocializációs feladatok ellátása;
- a mindennapi életben szükséges ismeretek, szokások, hagyományok, normák elsajátíttatása, gondozás, nevelés, iskolai hiányok pótlása;
- a családba való visszahelyezés előkészítése, segítése;
- a nagykorúvá válás előkészítése.^{14 15}

5. A LAKÁSOTTHONBA, NEVELŐSZÜLŐI ELLÁTÁSBA KERÜLÉS FOLYAMATA

¹⁴ Bana-Nagy, 2017.

¹⁵ Burgondné, 2021.

Amikor egy gyermek veszélyeztetetté válik, az 1997/XXXI. törvény értelmében gyermekjóléti alapellátás keretében gondozzák a családot a gyermekjóléti szolgálat családgondozói. Ha a szülő a gyermek veszélyeztetettségét megszüntetni nem tudja, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése a családi környezetben biztosítható, a gyermeket védelembe veszik. A védelembe vétel alatt a szülő felügyeleti joga nem szűnik meg. A gyermek mellé családgondozót rendelnek ki, aki egyéni gondozási-nevelési tervet készít. A védelembe vételt évente felülvizsgálják. Ha a védelembe vétellel a gyermek veszélyeztetettségét megszüntetni nem lehet a gyermek érdekében a gyermekvédelmi gondoskodás más módját kell választani.¹⁶

Abban az esetben, ha a gyermek felügyelet nélkül marad, vagy fejlődését családi környezete súlyosan veszélyezteti, és emiatt a gyermek azonnali kiemelése szükséges szakellátás keretében a gyermeket ideiglenesen nevelőszülőnél, más hozzátartozónál, gyermekotthonban, lakásotthonban, illetve más bentlakásos intézményben helyezhetik el, és erről értesítik az illetékes gyámhivatalt. Az ideiglenes hatályú elhelyezéstől kezdődően a szülő gondozási, nevelési joga szünetel. Az ideiglenes hatályú elhelyezést 30 napon belül felülvizsgálják. Ha a gyámhivatal azt állapítja meg, hogy a gyermek fejlődése a korábbi környezetében nincs biztosítva gyámot rendel ki a gyermek mellé. A gyámhivatal az ideiglenes hatályú elhelyezést megszünteti, ha a gyermeket átmeneti nevelésbe veszik.¹⁷

A gyámhivatal a gyermeket átmeneti nevelésbe veszi, ha a gyermek fejlődését a családi környezete veszélyezteti, amit a védelembe vétellel nem lehetett megszüntetni, és a gyermek megfelelő gondozása a családján belül nem biztosítható. Az átmeneti nevelésbe vétellel egyidejűleg a gyermeket a gyámhivatal elhelyezi gyermekotthonban, lakásotthonban, és gyámot rendel ki mellé. Az átmeneti nevelésbe vett gyermek szülőjének szülői felügyeleti joga szünetel. Az átmeneti nevelésbe vétel addig biztosítja, az egyéni elhelyezési terv szerint, a gyermek otthont nyújtó ellátását, amíg a gyermek családja képessé válik a gyermek visszafogadására. A gyámhivatal az átmeneti nevelésbe vett gyermek és szülője kapcsolatát, a szülő és a gyermekotthon kapcsolatát, együttműködését, és a szülő magatartásában,

¹⁶ GYAGYSZ, 2011.

¹⁷ MGYSZOE, Kézikönyv a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtók számára a gyermekekkel szembeni rossz bánásmóddal kapcsolatos esetek ellátáshoz és kezeléséhez, 2006.

életvitelében és körülményeiben beálló változásokat folyamatosan figyelemmel kíséri. A gyámhivatal az átmeneti nevelésbe vételt évente felülvizsgálja, és dönt az egyéni elhelyezési terv fenntartásáról vagy módosításáról. Megszűnik az átmeneti nevelésbe vétel, ha a gyermek nagykorúvá válik, illetve a gyermeket tartós nevelésbe veszik.¹⁸

Abban az esetben, ha a gyermek tartós nevelésbe kerül, a gyermeket nevelőszülőknél, gyermekotthonban, illetve lakásotthonban helyezik el, és gyámot rendelnek mellé. A tartós nevelésbe vétel a gyermek otthont nyújtó ellátását egyéni elhelyezési terv szerint biztosítja örökbefogadó családban, nevelőszülőknél, gyermekotthonban, lakásotthonban- és felkészíti a gyermeket az önálló életre. A gyámhivatal a tartós nevelésbe vételt évente felülvizsgálja.

A gyámhivatal határozza meg tehát az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti- és tartós nevelésbe vett gyermekek gondozási helyét, úgy, hogy figyelembe veszi a nevelés folytonosságát, a testvérek együttes elhelyezését, a gyermek nemzetiségi, vallási és kulturális hovatartozását, életkorát, egészségügyi állapotát, és a korábbi lakóhelyétől, tanintézményétől való távolságát. A gyámhivatal a nevelésbe vételt évente felülvizsgálja. A szülő felügyeleti joga a nevelésbe vétel alatt szünetel. A gyámhivatal a gyermek részére gyámot rendel, ő lesz a gyermek törvényes képviselője és vagyonának kezelője.

Az átmeneti- és tartós nevelés megszüntetése után a gyámhivatal egy évre elrendeli az utógondozást, mely során elősegítik a gyermek családi környezetébe való visszailleszkedését, illetve önálló életének megkezdését. Az utógondozást a gyermekotthon végzi. A gyámhivatal a gyermek kérelmére is elrendelheti az utógondozói ellátást, ha a gyermek létfenntartását önállóan biztosítani nem tudja, nappali tagozaton tanulmányokat folytat, illetve szociális bentlakásos intézetbe felvételét várja.

Amint tehát a fentiekből kiderült, a gyermek három esetben kerülhet gyermek-illetve lakásotthonban: ha a védelembe vétel nem volt eredményes és a gyermeket ideiglenes hatállyal gyermekotthonban helyezik el, illetve a gyermek átmeneti- és tartós nevelésbe vételekor.

¹⁸ IJSZ: Felnőtteknek, 2017.

6. A GYERMEKOTTHONOK JELLEMZŐI, ELŐNYEI ÉS HÁTRÁNYAI

A gyermekotthon, otthont nyújtó szakellátást biztosít az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermekek számára, utógondozói ellátást biztosít a fiatal felnőtt számára, szükség esetén külső férőhelyeket működtet.¹⁹

A gyermekotthoni ellátás többféle ellátási formát jelent. Ezek közé tartoznak a „hagyományos” otthonok, a lakásotthonok, a csecsemőotthonok és a speciális gyermekotthonok.

A korábbi gyermekotthonok hátránya az volt, hogy nem voltak elég családiasak, nem vették figyelembe a gyermekek szükségleteit, nevelésük speciális jellegzetességeit, nem készítették fel a felnőtté váló gondozottat az önálló életre. Ezért is nagy jelentőségű a gyermekotthoni rendszer átalakítása. A nagyméretű, hagyományos otthonokban csak személytelen tömegellátást lehetett nyújtani. A nagyüzemi jelleg, a centralizált konyhai, mosási, ellátási rendszer nem tette lehetővé, hogy a gyermekek elsajátítsák azokat az alapvető szabályokat, ismereteket, amelyekre kikerülésük után szükségük volt.

A gyermekotthoni nevelés gyenge pontjaihoz két fő dolog tartozik. Az egyik, a személyes, szeretetteljes kötődés hiánya, a másik pedig a szocializációhoz szükséges szülői, nagyszülői, rokonai összetartozás érzésének hiánya. Komoly problémát jelent az is, hogy amikor egy családból kiemelik a gyerekeket sok esetben a testvérek különböző gondozási helyekre kerülnek. A kisebb gyerekek többnyire nevelőszülőkhöz, a nagyobb gyerekek pedig lakásotthonokba. Az intézetben élő gyerekek nem tudják elsajátítani az egyes családtagok szerepeit, az egyeztetési technikákat, a konfliktusok megoldási módjait és a megfelelő kommunikációs mintákat. Az állami gondoskodás után ezek a fiatalok megfelelő életvezetési tapasztalatok, minták hiányában nehezen tudnak beilleszkedni és önálló életvitelt kialakítani.

A gyermekotthonok átalakítása tehát elsősorban azt a célt szolgálja, hogy a gyermekek életkorának, élethelyzetének, fejlődési szükségleteinek megfelelő, minél inkább családszerű ellátást biztosítson, amely egyben lehetőséget ad a speciális szükségletek kielégítésére, a lemaradások pótlására, a praktikus készségek és társas helyzetek elsajátítására, az érzelmi biztonság, állandóság megtapasztalására. Ezek a célok pedig egy lakásotthonban valósíthatók meg leginkább.

¹⁹ GYVT. 57. §. (1) bek.

7. SZENT MIKLÓS GYERMEKVÉDELMI INTÉZMÉNY

7.1. Az intézmény bemutatása:

A Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény (korábbi nevén Szent Lukács Görögkatolikus Gyermekvédelmi Központ) Nyíregyháza székhellyel (4400 Nyíregyháza, Víz utca 15.) 2011. szeptember 1-től családjukból kiemelt gyermekek és utógondozói ellátott fiatal felnőttek gyermekvédelmi szakellátását biztosítja lakásotthoni rendszerben, valamint nevelőszülői hálózaton belül. A férőhelyek száma 98 fő. Az intézmény 2019. január 1-től Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény néven a Debrecen–Nyíregyházi Egyházmegye fenntartásába került.

Az intézmény szakmai irodát működtet a 3 lakásotthoni szakmai egységben, Baktalórántházán, Nyíregyháza–Nyírszőlős és Nyírbátor településen is. Minden szakmai egységben és a nevelőszülői hálózatban is dolgoznak pszichológus és fejlesztőpedagógus munkatársak. Az intézmény a Szervezeti és Működési Szabályzat, valamint az egyes részterületekre vonatkozó részletes Szakmai Programok alapján működik. A jelenlegi intézményi dolgozói létszám 129 fő, akik az előírt képesítési előírásoknak megfelelő végzettséggel rendelkező szakemberek. A dolgozók folyamatos képzésekkel, önképzéssel és szakmai jellegű tanácskozásokkal bővítik ismereteiket.

Az intézmény 2013-tól speciális feladatot is ellát, Nyíregyházán és Nyírszőlősen a Születések Háza elnevezésű lakásotthon működik, ahol kiskorú édesanyák gyermekeikkel együtt történő elhelyezése, illetve ellátása biztosított. Az elhelyezést azoknak a nevelésbe vett kiskorúaknak, illetve utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőtteknek biztosítja az intézmény, akik kiskorúságuk vagy utógondozói ellátásuk során várandósak és a születendő gyermek világra hozatala mellett döntenek, de eddigi szocializációjuk intézményes keretek között történt, vagy nincs lehetőség családon belül vagy nevelőszülői családban biztosítani az anya-gyermek együttes elhelyezését.

7.2. Az intézményben működő nevelőszülői hálózat:

Az intézmény otthont nyújtó és teljeskörű ellátást, állandóságot, a gyermek fejlődési szükségleteit kielégítő és a vérszerinti kapcsolatait tisztelő, helyettesítő családi környezetet kíván biztosítani azoknak a kiskorúaknak és utógondozói ellátásban részesülő fiataloknak, akik saját családjukban nem nevelkedhetnek biztonságosan. A nevelőszülői foglalkoztatási

jogviszonyban álló nevelőszülők száma jelenleg 241 fő, akik 653 kiskorú gyermeket és 48 fiatal felnőttet nevelnek háztartásukban. A kiskorúak közül 183 fő különleges szükségletű gyermek (életkor, tartós betegség, fogyatékos, tanulási zavar, mozgásszervi fogyatékos miatt).

7.3. A nevelőszülői hálózatban történő főbb tevékenységek:

- a nevelőszülői hálózat működtetése a hatályos jogszabályok szerint;
- a nevelőszülők kiválasztása és alkalmassági vizsgálata a külön jogszabályban rögzített szakmai követelmények figyelembevételével;
- a működő nevelőszülők szakmai alkalmasságának három évenkénti felülvizsgálata;
- a nevelőszülők felkészítése képzéssel és továbbképzéssel a feladatellátásra;
- képzések és továbbképzéseknek a lebonyolítása;
- a nevelőszülők folyamatos segítése szakmai tanácsadással;
- a nevelőszülő és a nevelt gyermek segítése (pszichológusi segítség, pszichoterápia és fejlesztő foglalkozás szükség esetén).

Mivel a nevelőszülői családok egy jelentős része a megyén belül, Újfehértó településre koncentrálódik, ezért Újfehértó városában külön telephely, illetve iroda működik. Lehetőség van a nevelőszülői tanácsadás keretében szakmai segítség- és információnyújtásra, adminisztratív ügyintézésre, fénymásolásra, tájékoztatásra. Fejlesztő pedagógus foglalkozik az arra rászoruló gyermekkel, illetve pszichológus szakember segítségével pszichoterápiás foglalkozásokra is van lehetőség.

A nevelőszülői hálózat a nevelőszülők és a nevelőszülői tanácsadók által elfogadott, a nevelés célját, alapelveit, módszereit tartalmazó szakmai program alapján működik, mely alkalmas az ideiglenes hatállyal elhelyezett, nevelésbe vett gyermekek, utógondozói ellátásban részesülő fiatalok integrált ellátására. Az intézmény nevelőszülői hálózatában tevékenységet végző nevelőcsaládok saját háztartásukban biztosítják az egyéni gondozási- és nevelési tervnek megfelelően a kihelyezett gyermek ellátását, gondozását és nevelését egyaránt. A nevelőszülői tevékenységnek igazodnia kell a nevelt gyermek életkorához, egészségi állapotához, egyéni szükségleteihez. Aki nevelőszülő, az nem csak nevelési-gondozási feladatot lát el, hanem magatartásában és egész életében példát és modellt jelent a gyermek számára. A nevelőszülőség több egy feladatnál, ez egy hivatás, ahol elengedhetetlen a türelem és szeretet megléte. A nevelőszülők olyan gyermekekkel foglalkoznak, akiknél családi kapcsolatrendszeri probléma áll fenn, ezért számos nehézséggel meg kell küzdeniük. Azzal, hogy családot teremtenek egy

gyermeknek, biztosítják számára azt, hogy megtalálja azt a teret, ahol mindenki önmaga lehet, mert biztonságban érzi magát. Az intézmény éppen ezért fontosnak tartja a jelentkező nevelőszülők képzését, illetve a működő, és képesítéssel még nem rendelkező nevelőszülők oktatását képzettségük megszerzéséhez. A nevelőszülők kötelező továbbképzésén túl nevelőszülői klubbot is létrehozta, ahol kis csoportban, kötetlenül tudják egymással megbeszélni a felmerülő nevelési és egyéb problémákat. Ezeket az összejöveteleket a nevelőszülők igénye és a megbeszélni kívánt problémák típusa szerint - egészségügyi, lélektani vagy jogász képzettségű szakember koordinálja, de a nevelőszülők saját tapasztalataik megosztásával is segítik egymást. Az intézményben már 2018-ban 23 fő nevelőszülő szerzett képesítést a Központi Oktatási Program /KOP/ szerinti képzésben. A nevelt gyermekek fejlesztésére is kiemelt figyelmet szentelnek megkönnyítve ezzel a gyermekek és nevelőszülők életét. Az egyik ilyen helyszín a Nyíregyházán található Csodavár Korai Fejlesztő Centrum. A fejlesztő centrumban működő játszóház is nagy hírnévnek örvend, ahol személyre szabott speciális gondoskodást, hatékony fejlesztő munkát végeznek a szakemberek a nevelőszülők és a gyermekek bevonásával.

7.4. Az intézményben működő nevelőszülői hálózat jövőre vonatkozó képzési tervei:

Az Intézmény több nevelőszülői képzést is lebonyolított már a korábbi évek alatt, amit a tervek szerint a jövőben is folytatni kívánnak. A nevelőszülői képzés iránt az érdeklődés folyamatos. A jól megszervezett képzések és a folyamatos toborzás lehetővé teszik azt, hogy az a gyermek, akit kiemelnek a családból ne egy intézményben nevelkedjen, hanem legyen lehetősége egy otthonias és biztonságos környezetben nevelkedni míg az indokolt.

7.5. Az intézmény lakásotthoni nevelésének jellemzői:

A Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézményhez Nyíregyháza közigazgatási területén 4 lakásotthon tartozik. A lakásotthonok a gyermekvédelmi szakellátás keretében biztosítják az ideiglenes hatállyal elhelyezett, nevelésbe vett gyermekek otthont nyújtó ellátását, különleges szükségletű gyerekek integrált elhelyezését, és a fiatal további utógondozói ellátását. Biztosítja továbbá az anya gyermekével való együttes elhelyezését a Születések Házában, ahol különös figyelmet fordítanak az anya-gyermek kapcsolat kialakítására, az anyaság örömeinek megélésére, a fiatal édesanya megsegítésére. A lakásotthonban dolgozó szakemberek napi szinten próbálják tanítani a gondozott gyermekeket a társadalmi normák és értékek szerinti életre, integrálni őket a társadalomba. A lakásotthonok koedukáltak. Korösszetételüket tekintve jelenleg 0-23 év közötti gyerekek, fiatal felnőttek a lakóik. Többségben tinédzser korúak.

Nyírszőlősen lévő lakásotthonok:

- Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény, 1. számú Lakásotthon, 4432 Nyíregyháza, Sugár u. 88. -12 fő
- Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény, 2. számú Lakásotthon 4432 Nyíregyháza, Sugár u. 133. -12 fő
- Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény 3. számú Lakásotthon 4432 Nyíregyháza, Pannónia u. 128. -10 fő
- Születések Háza 4432 Nyíregyháza, Izabella u. 111/C. - 10 fő
- Összes férőhely száma: 44 fő

7.6. Személyi feltételek:

A négy lakásotthon jelenleg 31 főt foglalkoztat. Minden lakásotthonhoz 1 fő gyermekvédelmi asszisztens, 4 fő gyermekfelügyelő, 1 fő nevelő tartozik. A lakásotthon munkáját 1 fő pszichológus, 1 fő fejlesztő pedagógus és 1 fő szakmai vezető segíti. A Születések Házához külön tartozik 1 fő fejlesztő pedagógus, 1 fő pszichológus és 1 fő nevelő. A négy telephely iratkezelését 1 fő gyermekvédelmi ügyintéző végzi. A házak folyamatos karbantartásáról 1 fő karbantartó/sofőr gondoskodik. Ezen felül a munkát 1 fő lelki vezető is segíti.

7.7. Tárgyi feltételek:

A lakásotthonok 10–12 gyermek elhelyezését szolgálják. Egy-egy lakásotthonban több hálószoba (egy szobában maximum 4 gyermek), közös nappali, nevelői szoba, konyha, ebédlő, spájz, raktár helységek, nemenkénti fürdő, WC, külön nevelői WC, melléképületek állnak az ott élők rendelkezésére. A Születések Házában minden anyuka külön szobában van elhelyezve gyermekével. A lakásotthonok jól felszereltek háztartási gépekkel, és a mindennapi életvitelhez szükséges bútorokkal, berendezési tárgyakkal, eszközökkel, textíliákkal. Szórakoztató elektronika, televízió, számítógép, tablet, internet elérhetőség is a gyerekek rendelkezésére áll. A Születések Háza udvarán egy kisebb játszótér is kialakításra került. A szakmai munka érdekében a terápiás célú foglalkozáshoz (pszichológiai, gyógypedagógiai), korrepetáláshoz/felzárkóztatáshoz szükséges szobák és eszközök is rendelkezésre állnak. A

Születések Háza külön fejlesztő szobával rendelkezik, amely egyben a játszószoza funkcióját is ellátja. A lakásotthonok családi házban működnek. Minden lakásotthon rendelkezik udvarral.

7.8. Egészségügyi ellátás:

A lakásotthonban élő gyermekek egészségügyi alapellátását házi gyermekorvos és házi orvos biztosítja. Fogorvosi ellátásukat iskolaorvos és körzeti fogorvos látja el. Szakorvosi ellátást a városi kórház egészségügyi intézményei biztosítják. A gyógyszerek kiváltásáról, a szűrővizsgálatokon, kontrollvizsgálatokon való rendszeres részvételről az adott lakásotthon nevelője gondoskodik. A lakásotthonokban nevelkedők lelki-érzelmi-erkölcsi fejlődésében segítséget nyújtanak az intézmény pszichológusai, és a lelki vezető.

7.9. Az intézményben élő gyermekek jellemzői:

Az otthonok lakói kamaszkorúak, amely életkor eleve a határok feszegetése, az identitás keresése miatt lázadással és konfliktusokkal teli időszak. Komoly mentális problémával küzdő fiatalok támogató családi háttér nélkül. Sokszor nem kívánt gyerekekként, gyakorta veleszületett idegrendszeri problémákkal jöttek a világra. A várandósság alatt is folyamatos a dohányzás, stressz, létbizonytalanság. Nagyfokú érzékenység jellemzi őket, melynek hátterében feldolgozatlan gyermekkori bántalmazás áll (fizikai, szexuális, érzelmi). Ez legtöbbször fizikai és/vagy érzelmi elhanyagolással, traumával párosult. Kötődési problémák jellemzik őket. A gyerekek otthonba kerülés előtt sokszor parentifikálódnak (a szülő elhagyja a családot, börtönbe kerül, alkoholizál, bántalmazza az anyát, prostitúcióra kényszeríti saját gyermekét). A nagyobb gyermek „pótszülői” szerepekbe kényszerül: gondozza a kisebbeket, dolgozik, tanul, olykor családfenntartói szerepeket vállalnak. Gyakori, hogy éppen az anya viszi magával először az utcára, vagy az apa „futtatja” a saját lányát. Nincs a fiatal előtt kongruens minta, illetve amit a lakásotthonban kap, idegen számára, nem tud vele azonosulni. Legtöbb esetben a gyerekeknek nincsenek is egészséges tanult mintái. A családtól való elszakítást traumaként éli meg a fiatal, még ha bántalmazták is családjában. Elutasít minden segítséget, haragszik a világra, ami deviáns magatartást eredményez, mely problémák sokaságát húzza maga után (lopások, prostitúció, bántalmazás, agresszió, engedély nélküli távollétek, ellenállás, egészségromboló magatartás, drog, alkohol stb.) A családjukból kiszakított fiatalok sokszor nem a segítséget látják bennük. Nincs szeretetélményük, számukra az új környezet szükséges rossz, nem a jó szándékot, a segíteni akarást, a megértést látják a dolgozóknak, hanem az ellenséget és lelkük minden terhét rájuk zúdítják. A gyermekek közel egynegyede pszichiátriai kezelt, melynek szükségessége nagyrészt már lakásotthoni körülmények között derül ki.

Szakorvosi ellátásuk minden esetben biztosított, illetve biztosított a gondozási helyen pszichológus általi egyéni pszichés megsegítés.

7.10. A lakásotthonokban folyó szakmai munka rövid összefoglalása:

A gyermekek előrehaladása érdekében az intézmény szorosan együttműködik mindazokkal a szakemberekkel, akik kapcsolatba kerülnek a neveltjeikkel, (gyermekvédelmi gyámok, pedagógusok, szakorvosok, védőnő, pártfogói felügyelet, rendőrség, gyámhivatal stb.)

A lakásotthonban mentor program működik: lakásotthononként minden gyermek életét kiemelten is figyelemmel kíséri az egyik dolgozó. Személyes beszélgetéssel egybekötve írják közösen az életvezetési naplót. Különös figyelmet fordítanak az egyéni fejlesztési terv szerint folyó munkára. Az itt élő gyerekek életkori képességeiknek megfelelően kiveszik a részüket a mindennapi munkából. Közös főznek a gyermekfelügyelő segítségével. Szobáikat rendben tartják, takarítják. A közös helyiségek, az udvar, kert rendbetétele is az ő feladatuk megfelelő irányítás mellett. Erre azért van szükség, hogy minél több praktikus ismeretre tegyenek szert. Ezzel biztosítják annak feltételét, hogy minden fiatal elsajátíthassa az önálló életvitelhez szükséges munkafolyamatokat, illetve az önálló gazdálkodás alapjait. A Születések Házában nevelkedett édesanyákat életvezetési tanácsokkal látják el. Gyakorolják az anyákkal, hogy a mai internetes világban hogyan kell eligazodni, hivatalos ügyeiket intézni, hogyan gazdálkodjanak majdani családjukban. A felzárkóztatásról a gyerekek számára az intézmény fejlesztőpedagógusai gondoskodnak. Az intézmény elsődleges célja, hogy felkészítsék a rájuk bízott gyermekeket és fiatal felnőtteket az önálló életre és életvezetésre, lehetőség szerint elősegítsék a saját családjukba való visszatérésüket. Fontosnak tartják, hogy a bekerülő kiskorúak minél kevesebb időt töltsenek el kijelölt gondozási helyükön. Családba gondozásuk és társadalmi beilleszkedésük érdekében egyéni gondozási nevelési tervet készítenek. Szem előtt tartják a meglévő vérszerinti kapcsolatok ápolását, erősítését. Elősegítik az illetékes gyámhivatal által előírt kapcsolattartást a szülőkkel, rokonokkal más hozzátartozókkal, a mielőbbi családba gondozás elérése érdekében.

7.11. Tanulmányi helyzetkép:

Tehetséges gyermekek fejlesztése iskolai keretek között történik. A magatartás- és kapcsolati zavarokkal küzdő gyermekekkel heti rendszerességgel pszichológus foglalkozik. Az intézmény fejlesztő pedagógusa rendszeresen tartja a kapcsolatot a gondozottak osztályfőnökeivel, szaktanáraival, egyénileg foglalkozik a tanulásban lemaradottak felzárkóztatásával, fejlesztésével. A részképesség-zavaros (diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia)

gyermekkel egyénre szabott fejlesztő foglalkozásokat tart. Fontos feladat számukra, hogy neveltjeik befejezzék az általános iskolai tanulmányaikat, és amennyiben lehetséges szakmát szerezzenek, mire kikerülnek az intézményből.

7.12. Szabadidőszervezés:

A szabadidő hasznos eltöltésére számtalan program áll a gyermekek rendelkezésére (kirándulás, táborozás, tematikus táborok, Élményfürdő, Vadaspark, budapesti hajókirándulás, főző verseny, Ki mit tud, szavalóverseny, rendezvényeken való részvétel, zárándoklatok stb.), Ezeken felül a gyermekek részt vesznek a városi kulturális és sport rendezvényeken, illetve az iskolák által szervezett eseményeken, színházi előadásokon, és gyermekfesztiválokon.

Prevenációs előadásokat is szerveznek, intézményi pszichológus, fejlesztő pedagógus és meghívott külsős előadók részvételével (védőnő, rendőrségi munkatárs, más szociális intézmény munkatársa). Kiemelt helyen szerepel az intézmény életében a gyermekek születésnapjának, egy-egy végzettség megszerzésének megünneplése. Lehetőség szerint meghívhatják barátaikat, hozzátartozóikat. Nagy hangsúlyt fektetnek a nemzeti és egyházi ünnepek méltó megünneplésére (március 15., augusztus 20., karácsony, vízkereszt, húsvét stb.) hagyományok őrzésére (pl. húsvéti tojásfestés, karácsonyi mézeskalács készítés, farsang stb.) Meghitt hangulatban közösen készülnek az ünnepekre, s a lehetőségek szerint igyekeznek minél több programot szervezni a gyermekeknek (közös főzés, szalonnasütés, kézműves foglalkozás, szüreti felvonulás, műveltségi vetélkedők, prevenációs előadások, színházlátogatás, hajókirándulás stb.). Törekednek a gyerekekkel nyíltan kommunikálva megérteni vágyaikat és a lehetőségek és szabályok és keretek figyelembevételével megadni nekik életkoruknak és mentális állapotuknak megfelelő olyan mértékű szabadságot, amit egy hasonló korú, családban nevelkedő gyermek is megkaphat (pl.: egyeztetett időkeretek között - hétvége, menő idő - önállóan is bemehet a városba, meglátogathatja osztálytársát stb.). Ezzel céljuk csökkenteni az engedély nélküli távolléteket. Támogatják a szabadidő hasznos és a gyerekek érdeklődésének megfelelő eltöltését különböző programok szervezésével a szökések megelőzésének érdekében.

Az intézmény lehetővé teszi a hitélet gyakorlását. A lelki vezető heti rendszerességgel látogatja meg a lakásotthonokat. Egyéni- és csoportos beszélgetéseket folytat a gyerekekkel és az ott dolgozó szakemberekkel. Ezeken a beszélgetéseken felmerülnek vallási témák, iskolai-tanulási kérdések vagy nehéz nevelési problémák, élethelyzetek. Ezen kívül keresztény életszemlélet és életvitelt is közvetít. Szervezi és részese a szabadidős programoknak.

8. A KUTATÁS MÓDSZEREINEK ÉS MINTÁJÁNAK BEMUTATÁSA

Célom, hogy a kutatási módszerek segítségével a hipotéziseimet alátámasszam vagy megcáfoljam, illetve következtetéseket tudjak levonni. A téma pontosabb feltárása érdekében a kutatási módszerek mindkét típusát alkalmazom, a kvalitatív és a kvantitatív módszereket is.

Az egyik kutatási módszerem a kvalitatív megközelítésen belül az interjú vizsgálat.

Segítségével jobban megérthető és mélységeiben is átlátható a kutatott terület, ezen kívül bensőséges kontextus teremthető, továbbá a kutatás relevanciájával könnyebben lehet azonosulni. Az interjú során sajátos élmények, érzések, vágyak, személyes attitűdök tárulhatnak fel, és kategorizálni tudjuk őket annak érdekében, hogy elősegítsük általa a kutatási téma pontosabb megismerését.

Hátránya, hogy a kontextusba való belehelyezkedés szubjektivitást és elfogultságot sugallhat, ezenkívül időigényes és általában kevesebb résztvevőt von be, ami csökkenti a kutatás reprezentativitását.²⁰

Az interjú típusok közül számomra a **strukturált interjú** alkalmazása volt a megfelelő módszer ahhoz, hogy a kutatási témával kapcsolatos hipotéziseimet jobban körül tudjam járni. Ez leginkább egy kérdőíves adatfelvételhez hasonlítható. A kérdések szó szerint kerülnek be a beszélgetésbe és a sorrendjük előre meghatározott. A válaszadás ezekre a kérdésekre kötelező. Ez a módszer annyiban különbözik a kérdőíves adatfelvételtől, hogy nincsenek előre megadott válaszlehetőségek, hanem a válaszok rögzítése az interjúalany szavaival történik.

Előnye, hogy a kutató a vizsgálat alatt nagyon sok információhoz jut, amelyekre a beszélgetés közben lehetősége van visszatérni.

Hátránya, hogy a válaszok nehezebben mérhetőek, és egyes válaszok mélyebb kifejtésére kevesebb a lehetőség. Strukturált interjú esetében nem vagy csak minimális mértékben van mód eltérni az interjúvázlattól, az abban szereplő kérdéseket lehetőleg szó szerint kell feltenni. Éppen emiatt lehet a különböző interjúalanyok válaszait összehasonlítani.²¹

²⁰ Forrás: <https://mersz.hu/blog/kutatasi-modszerek/>

²¹ Forrás: http://media.ektf.hu/levelezo/orai_anyagok/interju.pdf

A téma még pontosabb megismerése és megértése érdekében az interjúkészítés mellett egy másik kutatási módszert is választottam, a **kérdőívezést**. A kérdőívezés egy kvantitatív megközelítés, melynek alapja a számszerűsítés. Ez azt jelenti, hogy ezzel a technikával meg tudjuk határozni pontos és mérhető adatok segítségével az emberi tulajdonságok egyes megnyilvánulásait. Ezzel a módszerrel könnyen feltárható és vizsgálható a kutatás hipotézisének az alapja és a háttere, ugyanis a kapott adatok segítségével a válaszokat meghatározott szabályszerűségek mentén lehet csoportosítani. A kvantitatív módszerrel a kutatás legalapvetőbb kérdéseire kapunk választ, ezért a mért adatokat mennyiségi mutatóknak is nevezzük.

A kérdőíves kutatás írásos formában készül, lényegre törő és általánosított kérdéseket tartalmaz. A legnépszerűbb kvantitatív módszerek egyike. Ennek oka az, hogy a jól irányított kérdéseivel rövid időn belül nagy mennyiségű és lényeges, a tárgyhoz tartozó információt biztosít. Struktúrája jól megszerkesztett kell legyen, és készítése fokozott koncentrációt igényel. A kérdésekre adott válaszoknak a hipotéziseket alá kell támasztaniuk vagy épp megcáfolniuk, amihez jól átgondolt szerkezeti felépítésre van szükség.²²

A kérdőív felvételének 3 nagy csoportját különböztetjük meg:

- a kérdőívet kitöltheti maga a válaszadó;
- a kérdőív kérdéseit felolvashatja, a kapott válaszokat feljegyezheti egy kérdezőbiztos, aki személyesen van jelen;
- illetve telefonon keresztül is végezhető kérdőíves vizsgálat.

Ezek közül a lehetőségek közül én a másodikat választottam. Ellátogattam az általam kiválasztott lakásotthonba, és személyesen vettem fel a kérdőívet a gyerekekkel.

Ennek a megoldásnak előnye, hogy kisebb az adatszolgáltatás megtagadásának és a pontatlan kitöltésnek az esélye, és sok egyéb információt is adhat.

Hátránya viszont, hogy előfordulhat az események figyelmen kívül hagyása, illetve az események eltorzítása. Ezenkívül sokkal időigényesebb. A félreértések elkerülésére a kiküszöbölési lehetőség a visszakérdezés.

²² **Forrás:** <https://mersz.hu/blog/kutatasi-modszerek/>

A kérdőív kitöltése alatt a személyes találkozásnak köszönhetően lehetőségem nyílt a gyerekek megismerésére, élettörténeti információk szerzésére. A személyes kontaktus továbbá lehetőséget adott a megkérdezettek érzelmeinek a megfigyelésére is.

8.1. A mintavétel

A vizsgálati mintába olyan fiatalok kerültek, akik már kisebb koruk óta állami gondoskodásban nevelkednek, illetve több ellátási típusban is megfordultak, így kellő tapasztalattal rendelkeznek a témát illetően. A kutatás ideje alatt a Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény által működtetett Nyíregyháza-Nyírszőlős, Balkány és Nyírbátor településeken található lakásotthonokba látogattam el, illetve az intézmény igazgatása alá tartozó nevelőszülői hálózatban lévő nevelőszülőkhöz. A vizsgált személyek életkora 14-18 év.

A mintavétel helye és ideje:

A kutatási vizsgálat adott terephez kötődik.

Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény, 4400, Nyíregyháza, Bujtos út 32.

- Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény, 1.-6. számú Lakásotthonai,
- Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény, Nevelőszülői Hálózata

A mintavétel ideje: 2022, szeptember-október

Az általam elkészített kérdőívben 4 csoportban találhatóak a kérdések:

- Demográfiai kérdések (16 kérdés)
- Értékvizsgálat (20 kérdés)
- Szuper munkaérték teszt (45 + 2 kérdés)
- Tanulmányi motiváció (28 kérdés)

Ezek között a kérdések között találhatóak olyanok is, amelyek nem vonatkoznak szorosan a hipotézisekre, viszont fontosak a témával kapcsolatban. Előfordult az is, hogy egy kérdést később, más formában is feltettem. Ennek az a célja, hogy a válaszok őszinteségét vizsgáljam. A kérdőíveket elvittem az általam kiválasztott lakásotthonokba, illetve a nevelőszülői hálózatban lévő családokhoz, és ott személyesen tettem fel a kérdéseket a gyerekeknek. Az interjúban 59 kérdés szerepel, amik témájukat tekintve kapcsolódnak a kérdőívekben szereplő kérdésekhez. Az interjút 3-3 lakásotthonban, illetve nevelőszülőnél élő gyermekkel készítettem el.

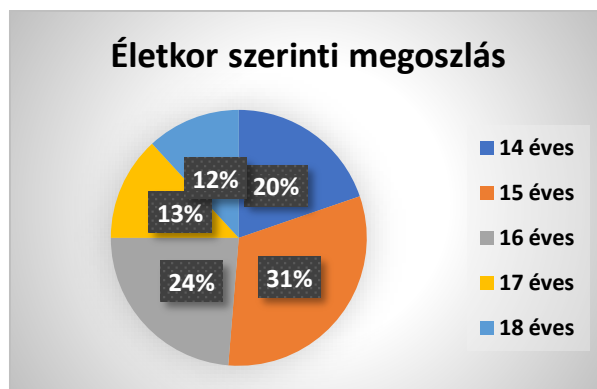
9. HIPOTÉZISEK

- 1. Feltételezem, hogy a nevelőszülőknél a gyermekek jobban elsajátítják a társadalomba való beilleszkedéshez szükséges értékeket, mint akik lakásotthonban nőnek fel.**
- 2. Feltételezem, hogy a lakásotthonokban nevelkedő gyermekek tanulási motivációja alacsonyabb fokú, mint a nevelőszülők mellett élő gyermekeké.**
- 3. Feltételezem, hogy míg a lakásotthonban nevelteknél az anyagi jólét a domináns érték, addig a nevelőszülőknél nevelkedőknél az érzelmi biztonságot alátámasztó támogató értékek lesznek a jövőképből fontosak.**

10. A KÉRDŐÍV KITÖLTŐINEK JELLEMZŐI

Az általam elkészített kérdőívet 76 fő lakásotthonban és nevelőszülőnél élő gyermekkel töltöttem ki, 38-38 fő arányban. Az interjút 3-3 fővel. Mivel személyes találkozás alkalmával került sor a kérdőív felvételére és az interjú elkészítésére is, így a teljes populáció (76 gyermek) által nyújtott információk feldolgozásra kerülhettek. Tehát a vizsgált minta adatfeldolgozása 100 %-os. A kitöltők között 48 lány (63%) és 28 fiú (37%) szerepelt.

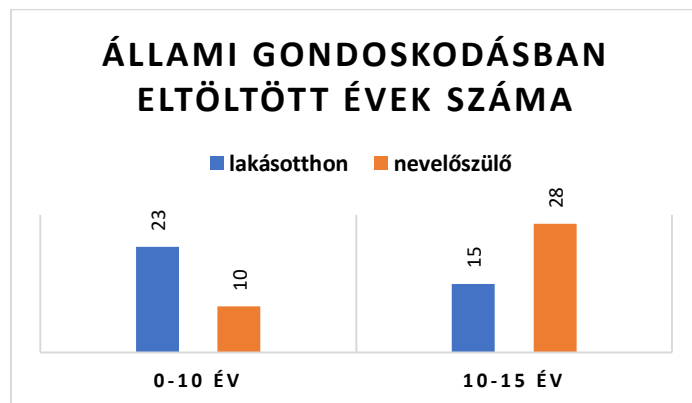
A legfiatalabb kitöltő 14 éves, a legidősebb 18 éves volt.

1. ábra: A kérdőív kitöltőinek életkor szerinti megoszlása

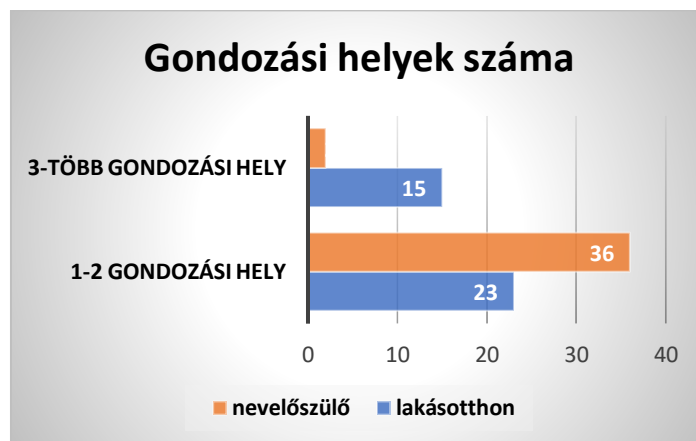
Életvitelbeli és demográfiai kérdések

A megkérdezett gyerekek nagy része (45 fő, 58 %) még kicsi korában került kiemelésre a családjából. A lakásotthonban nevelkedők esetében a kérdésekre adott válaszok alapján az is megállapítható, hogy azok, akik 0-10 éve (23 fő) élnek állami gondoskodásban többen vannak, mint azok, akik 10-15 éve (15 fő) élnek. A nevelőszülőknél élő gyermekek esetében ez az arány pont fordított, mivel ott azok száma, akik 0-10 éve (10 fő) élnek állami gondoskodásban kevesebb, mint azok száma, akik már 10-15 éve (28 fő) élnek.

2. ábra: Az állami gondoskodásban eltöltött évek számáról

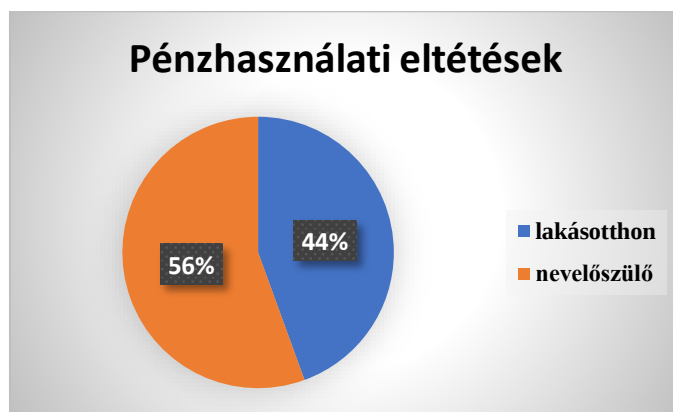
A gondozási hely vizsgálata esetén meg szerettem volna tudni, hogy azok a gyerekek, akik jelenleg lakásotthonban élnek korábban több gondozási helyen éltek-e, mint azok, akik nevelőszülőknél nevelkednek. A kérdésekre adott válaszok alapján megállapítható, hogy azok, akik nevelőszülőknél élnek (36 fő közülük) nagyrészt 1 vagy 2 gondozási helyen éltek korábban, míg azok, akik lakásotthonban élnek (23 fő közülük) korábban több gondozási helyen is megfordultak. Ennek az lehet az oka, hogy a lakásotthonban élő gyerekek biztonság érzete kisebb és a nevelőkhöz való kötődés is gyengébb, emiatt ezeknél a gyerekeknél gyakoribb a viselkedés- és magatartásbeli probléma, amit végső esetben a gyermek áthelyezésével próbálnak kompenzálni, bízva abban, hogy egy új környezetben jobban fejlődik majd és jobban be tud illeszkedni az új közösségbe.

3. ábra: A gondozási helyek számának alakulása az állami gondoskodásban eltöltött idő alatt

Kíváncsi voltam arra is, hogy a gyerekek szabadidős elfoglaltsága, hogy alakul, és van-e különbség abban, hogy a gyermek mennyi időt tölt szabadidős tevékenységgel attól függően, hogy lakásotthonban vagy nevelőszülőknél nevelkedik. Azok, akik lakásotthonokban nevelkednek jellemzően heti 0-10 órát töltenek (27 fő) szabadidős tevékenységekkel, míg akik nevelőszülőknél élnek láthatóan több szabadidővel rendelkeznek, mert ott a heti 0-10 óra szabadidővel rendelkező gyermekek száma csupán 21 fő, és 17 fő az, akinek 10-20 óra közé tehető a szabadidőre fordítható ideje hetente. Ebből levonható az a következtetés, hogy a lakásotthonban élő gyermekek élete sokkal inkább a napirendhez és a kialakított rendszerhez kötött és kevesebb szabadidő jut egyéb elfoglaltságokra. A nevelőszülőknél élő gyerekek élete és mindennapja kevésbé ennyire leszervezett, több lehetőség van a rugalmasságra és a napi rutintól és rendszertől való eltérésre.

A kérdőívemben egyes kérdések arra keresték a választ, hogy a gyerekek a mindennapi élethez szükséges pénzkezelést mennyire sajátítják el akkor, ha nem a vér szerinti családjukban nevelkednek. A zsebpénz kezelés tekintetében a nevelőszülőknél élő gyermekek esetén megállapítható, hogy bátrabban kezelik a rájuk bízott pénzüsszegeket (30 fő), sokkal önállóbbak, míg a lakásotthonban élők (24 fő) gyakrabban kérnek segítséget a nevelőktől a pénzkezelés tekintetében.

4. ábra: A pénzkezelésben való példamutatás

5.

Az ebben jelentkező különbségnek az lehet az oka, hogy a nevelőszülőknél kevesebb gyermek nevelési feladata jut egy-egy nevelőszülőre és több idő marad ezáltal a gyerekek egyéni felkészítésére és fejlesztésére. A lakásotthonokban a magasabb gyermeklétszám miatt ez az idő lényegesen kevesebb. Mivel több gyermek gondozását és nevelését kell egyszerre ellátniuk a nevelőknek, így az egyéni foglalkozásokra lényegesen kevesebb idő marad. Ezen kívül a nevelők a munkarendjük miatt folyamatosan váltják egymást, míg a másik ellátási típusnál a nevelőszülők szerepe állandó a gyermekek életében, ezáltal nagyobb a biztonságérzet, erősebb a bizalom és erősebb kötődés is alakul ki a gyermek és a nevelőszülő között, mint a lakásotthonban a gyerekek és a nevelők között. A szorosabb bizalmi kapcsolatnak köszönhetően a gyerekek jobban fejleszthetők és önbizalmuk is erősebb. A szocializáció tekintetében nagyon fontos, hogy a gyerekek a mindennapi élethez szükséges ismereteket is elsajátítsák. Egyik ilyen tevékenység a mindennapi bevásárlásokon való részvétel. A nevelőszülőknél élő gyermekeknek megfigyelhető, hogy a gyermekeket a nevelőszülők igyekeznek teljesen bevonni a háztartás vezetésébe. A megkérdezett gyerekek esetében 36 gyermek vesz részt rendszeresen a vásárlásokon. A lakásotthonban élő gyerekek esetében ezek az arányok sokkal nagyobb eltérést mutatnak, hiszen csak 23 gyermek aktív résztvevője a szükséges árucikkek beszerzésének, míg 15 gyermek nem vesz részt benne.

11. HIPOTÉZISELEMZÉS

11.1. Az I. hipotézis elemzése:

Feltételezem, hogy a nevelőszülőknél a gyermekek jobban elsajátítják a társadalomba való beilleszkedéshez szükséges értékeket, mint akik lakásotthonban nőnek fel.

Értéktrendvizsgálat

Ebben a kérdéscsoportban arra voltam kíváncsi, hogy melyek azok az értékek, amik a szocializáció szempontjából lényegesek a gyerekeknek. A siker, család, pénz, felelősség, példakép, szeretet és a szabadság, mint értékek szerepét vizsgáltam.

A kérdésekre adott válaszok alapján megállapítható, hogy a siker a lakásotthonban élő gyermekek számára (32 fő) sokkal fontosabb, mint a nevelőszülőknél élő társaiknak (19 fő).

A család szerepe közel hasonlóan jelentős mindkét ellátási típusban élő gyermeknek (lakásotthonban 31 fő, nevelőszülőnél 34 fő tartja fontosnak).

A pénz központi pozíciója meglepő módon eltérést mutat. A lakásotthonban élő gyermekek számára az anyagi biztonság megteremtése sokkal számottevőbb, hiszen 33 gyermek tartja fontosnak a pénzt, míg a nevelőszülőknél élő gyerekek (18 fő) inkább az emocionális értékeket képviselik és az anyagi dolgokat kevésbé tartják lényegesnek. Ezt bizonyítja a már korábban bemutatott pénzkezelési táblázat is, melyből jól kitűnik, hogy a lakásotthonban élő gyermekek nagyobb része (30 fő) saját maga kezeli a zsebpénzét.

A felelősség tekintetében a lakásotthonban élő gyermekek esetében (32 fő tartja fontosnak) elmondható, hogy önmaguk felé és a cselekedeteik felé sokkal nagyobb felelősséget éreznek, mint a nevelőszülőknél élő gyerekek (23 fő tartja fontosnak). Ennek az egyik oka, hogy a lakásotthonokban a nevelőkre sokkal több gyermek gondozása jut, emiatt a nagyobbakra több felelősség hárul, míg a nevelőszülőknél élő gyerekek esetén a felelősség inkább a nevelőszülőkre korlátozódik. Mivel kevesebb gyermekről gondoskodnak, így több idő jut egy-egy gyermekkel egyénileg foglalkozni. A nevelőszülőknél élő gyerekekben emiatt kisebb a felelősségérzet a saját sorsuk alakítása iránt, illetve a velük egy helyen nevelkedő társaik felé is kisebb a felelősségérzetük. A másik szempont pedig, hogy a lakásotthonban élő gyermekek a kapcsolatok hiánya miatt sokkal inkább vannak magukra utalva, így saját magukról is jobban kell gondoskodniuk és nagyobb felelősséget érznek önmaguk és társaik iránt is. A

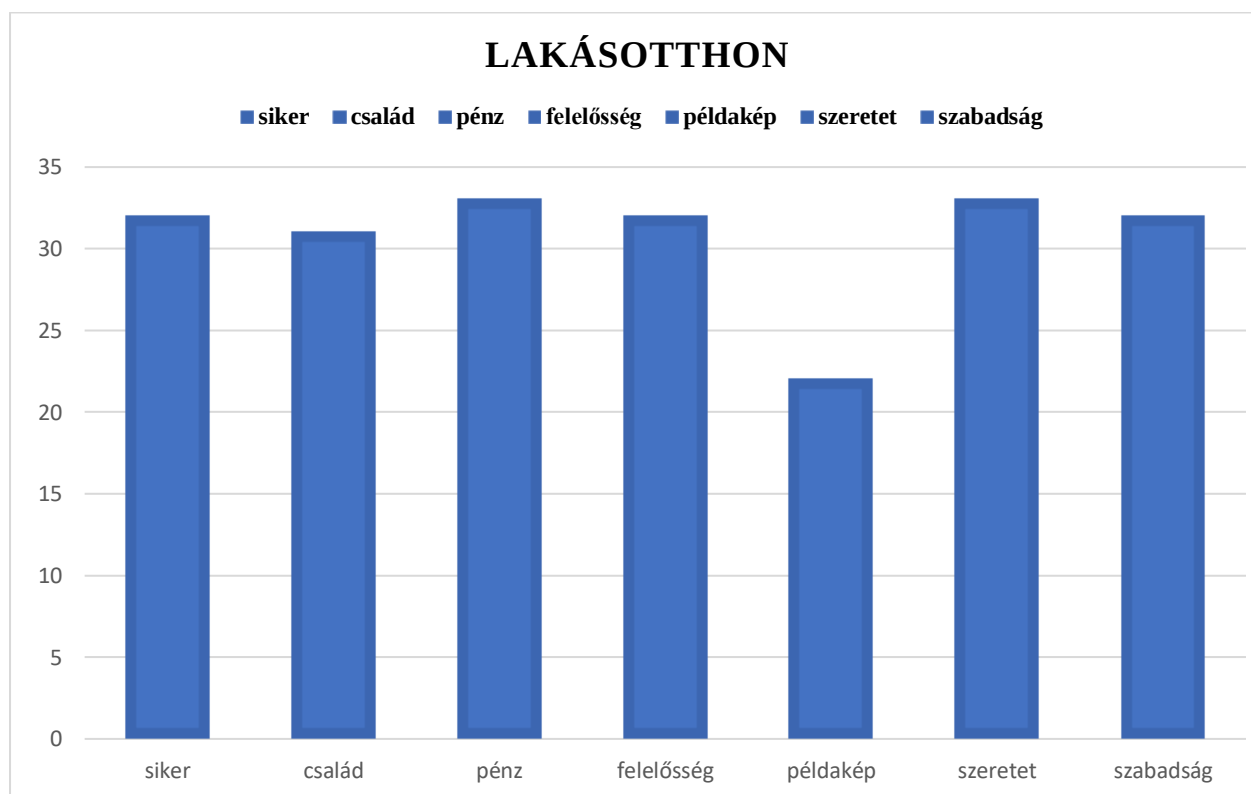
nevelőszülőknél élő gyerekek kapcsolati rendszere szélesebb, és a nevelőszülőhöz való kötődés is erősebb, emiatt önmaguk iránt a felelősségérzet kisebb.

Mindenkinek az életében vannak példaképek, akikre szeretne hasonlítani. Ennek fontossága mindkét nevelési típusban élő gyermeknél közel azonos (L:22 Fő, N: 18 fő tartja fontosnak).

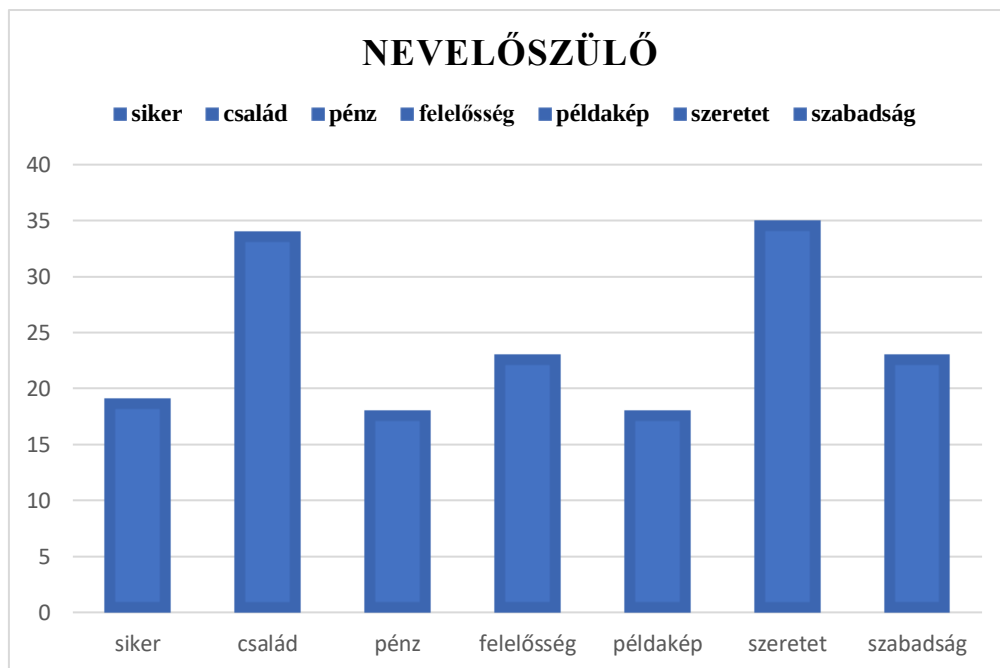
A szeretet kérdésköre hasonlóan fontos minden gyermek számára függetlenül attól hol él vagy nevelkedik. (L: 33, N: 35)

A szabadság kérdésében szintén különbség mutatkozik. A lakásotthonban élő gyermekek számára fontosabb a szabadság (32 fő tartja fontosnak), mint azok számára, akik nevelőszülőknél élnek (23 fő szerint fontos). A lakásotthon szigorú szabályok és keretek között működik, a gyerekek napi rendszer és időbeosztás alapján élnek, emiatt jobban korlátozva érzik magukat, és a szabadságvágyuk erősebb, mint a nevelőszülőknél élő gyerekek esetében, mivel ott a nevelőszülő családiban nincsenek ennyire szigorú keretek és a határok jobban kitolhatóak.

Az értékek szerepe az állami gondoskodásban élő gyerekek esetében

6. ábra: Az állami gondoskodásban élő gyermekeknél az értékek fontosságának alakulásáról

7. ábra: Az állami gondoskodásban élő gyermekeknél az értékek fontosságának alakulásáról

A nevelőszülőknél élő gyerekeknek nagyobb a bizalma a nevelőszülők felé, az állandóság és a biztonságérzet sokkal inkább jellemzi őket. Jobban képesek arra, hogy bizalmi kapcsolatot alakítsanak ki egy-egy személlyel. Ennek köszönhetően több az önbizalmuk, és nagyobb önismerettel rendelkeznek. A pozitív visszajelzéseknek és a dicséreteknek köszönhetően sokkal inkább tisztában vannak saját értékeikkel. Emellett több lehetőségük van az egyéniségük és személyiségük kibontakoztatására, és ha tehetségesek valamiben nagyobb támogatásban részesülnek.

A fentiek alapján úgy érzem, hogy az első hipotézisem alátámasztható, és bizonyítást nyert. Tehát a megkérdezett gyermekek válaszai alapján elmondható, hogy a nevelőszülőknél a gyermekek jobban elsajátítják a társadalomba való beilleszkedéshez szükséges értékeket, mint akik lakóotthonban nőnek fel.

11.2. A II. hipotézis elemzése:

Feltételezem, hogy a lakásotthonokban nevelkedő gyermekek tanulási motivációja alacsonyabb fokú, mint a nevelőszülők mellett élő gyermekeké.

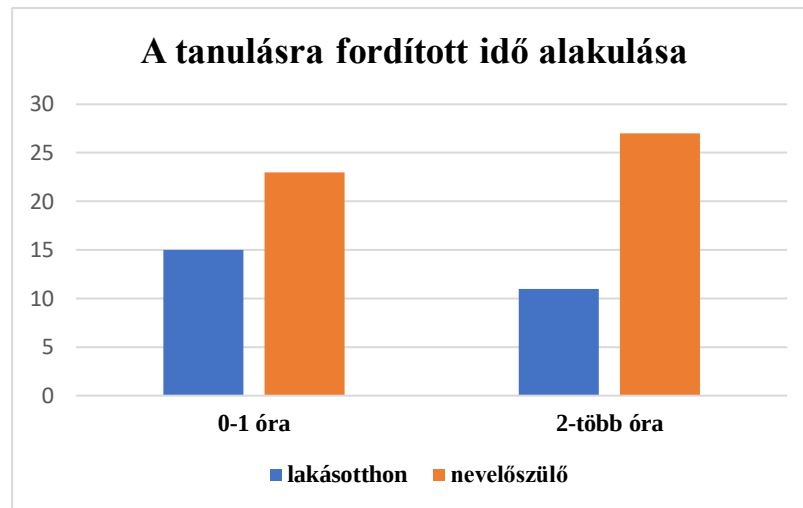
Tanulási motiváció vizsgálat

A kérdések összeállításánál arra törekedtem, hogy a válaszokból kiderüljön, hogy azok a gyerekek a motiváltabbak-e a tanulásra, akiket nevelőszülők nevelnek, vagy inkább a lakásotthonban élő gyerekek, illetve, hogy a motiváció okaként az anyagi biztonság és a karrier játszik-e szerepet, vagy az érzelmek dominálnak.

A válaszok elemzéséből egyértelműen kiderül, hogy a nevelőszülőknél élő gyerekek sokkal inkább motiváltabbak a tanulmányaik befejezésére, mint a lakásotthonban élő társaik. A tanulás nyújtotta önbizalom, elégedettség érzés, az új ismeretek megszerzése sokkal inkább fontosabb a számukra, mint a lakásotthonban élő társaiknak. (L: 15 fő tartja fontosnak ezeket a szempontokat, N: 20 fő)

Az elemzésből továbbá az is kiderült, hogy a nevelőszülőknél élő gyerekeket iskolás korukban a továbbtanulás és a jobb anyagi lehetőségeket teremtő munka megszerzése sokkal inkább ösztönzi a jobb iskolai teljesítményekre, míg a későbbiekben viszont a munkahely választás esetén már inkább az emocionális szempontok lesznek számukra fontosabbak. A lakásotthonban élő gyerekek esetében pedig a tanulási motiváció és a tanulmányok befejezésének a fontossága kisebb mértékű, holott a kapott eredmények alapján a későbbiekben pont ők azok, akik számára a munkahely választás kapcsán az anyagi biztonság megteremtése és a vezetői pozíció betöltésének a fontossága kerül előtérbe.

A tanulás fontosságának eltérését a kétféle ellátási típusban jól tükrözi az, hogy arra a kérdésre, hogy naponta hány órát tanul egy gyermek, a lakásotthonban élő gyerekek közül 15 fő mondta azt, hogy csupán napi 1 órát tölt tanulással, míg a nevelőszülőknél élő gyerekek esetében ez a szám csak 11 fő volt. Az összes többi gyermek napi 2 vagy ettől több órát fordít a tanulmányaira és az ismeretei bővítésére.

8. ábra: A tanulásra fordított idő alakulása a lakásotthonban és a nevelőszülőknél élő gyermekek esetében

A tanulási motiváció vizsgálata esetén az anyagi biztonság és a karrier megteremtésének fontosságára irányuló kérdéseknél, a válaszok alakulása alapján megállapítható, hogy a nevelőszülőknél élő gyermekek esetében a tanulmányok befejezésének és a jobb iskolai teljesítménynek elsősorban ezek a fő céljai. Szerintük a tanulás azért fontos, hogy a későbbiekben az önálló életükben anyagi biztonságban élhessenek, és a munkahelyen karriert építhessenek. A lakásotthonban élő gyermekek iskolai teljesítményét kevésbé befolyásolja az, hogy a későbbiekben jobban fizető állást találjanak, amivel egy jobb életszínvonalat tudnak maguknak teremteni, illetve számukra az sem fő cél a tanulásban, hogy később jobb állást szerezzenek vagy magasabb pozíciót töltsenek be egy-egy munkahelyen.

11.3. A III. hipotézis elemzése:

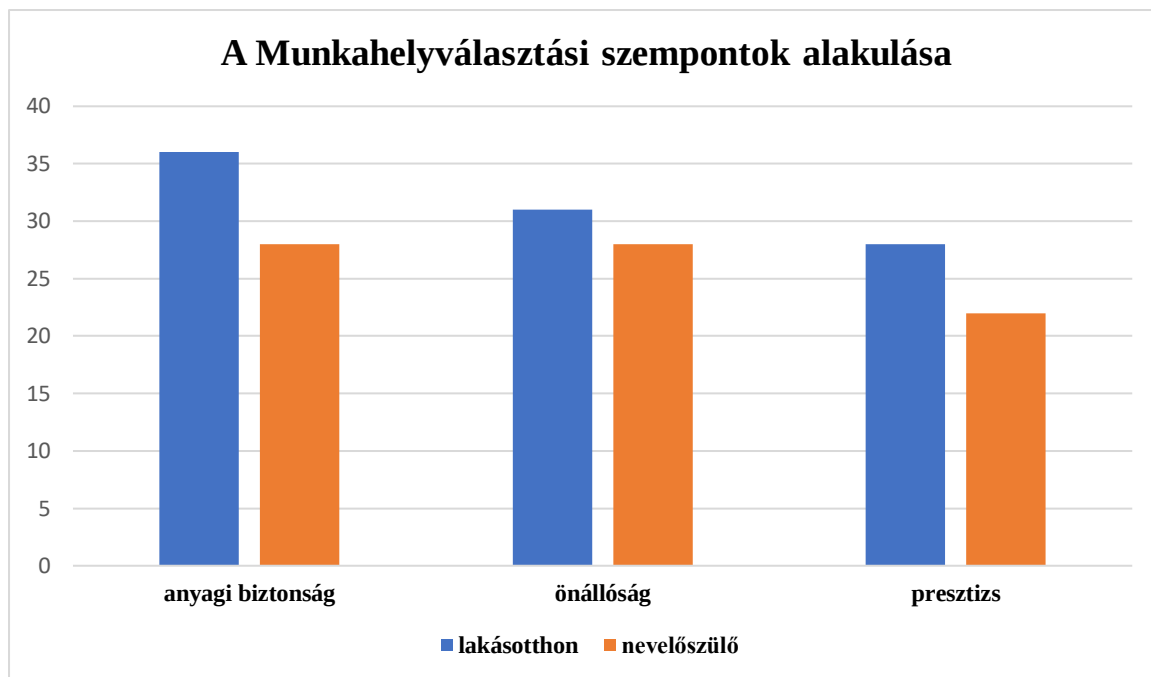
Feltételezem, hogy míg a lakásotthonban nevelteknél az anyagi jólét a domináns érték, addig a nevelőszülőknél nevelkedőknél az érzelmi biztonságot alátámasztó támogató értékek lesznek a jövőképben fontosak.

Az állami gondoskodás végét jelenti a nagykorúvá válás, a volt állami gondozott fiatalok önálló életvitele, a gondozotti minőség megszűnése. Az önállóság itt egyszerre jelent érzelmi, és anyagi függetlenséget. A valóságban az önálló élethez vezető út nagyon nehéz és ellentmondásos. Az önálló életvitelt több tényező is befolyásolja, esetleg gátolja. Ilyen tényező lehet a fiatalok anyagi háttérének nagy bizonytalansága. A kiköltözéssel megváltozik a fiatal anyagi státusza. Az önálló lakás fenntartási költségei magasak, és ezt már saját, általában alacsony jövedelméből kell biztosítani.

Felmerült tehát bennem a kérdés, hogy abban az esetben, ha a fiatalok kikerülnek a lakásotthon vagy a nevelőszülő nyújtotta biztonságból, lesz-e lehetőségük arra, hogy önálló életet kezdjenek. Rendelkeznék-e majd azzal a tudással, és azokkal az ismeretekkel, amelyek a mindennapi életben szükségesek. Képesek lesznek-e helyt állni a munkahelyen. Ezeknek a kérdéseknek a megválaszolását a gyerekekkel folytatott beszélgetéstől vártam. Ahhoz, hogy a válaszokat megkapjam készítettem egy munkaérték vizsgálatot.

Munkaérték vizsgálat

A kérdések csoportosításakor 2 fő szempontot vettem figyelembe. Az egyik az anyagi biztonság és önállóság kérdése, a másik pedig az emocionális (érzelmi) értékek képviselése. A kérdésekre adott válaszok alapján elmondható, hogy a lakásotthonban élő gyermekek számára egy munkahely tekintetében sokkal fontosabb az, hogy anyagi biztonságot és nagyobb fokú önállóságot, valamint esetleges vezetői pozíció betöltését nyújtsa, mint az, hogy mennyire szép és nyugodt egy munkahelyi környezet, illetve, hogy a munkatársakkal való viszony pozitív esetleg barátságos legyen. A lakásotthonban élő gyerekek esetében 36 fő mondta azt, hogy fontos számára az, hogy olyan munkát találjon magának, amivel sok pénzt kereshet, és ezeknél a gyerekeknél az önálló munkavégzés fontossága is nagyobb hangsúlyt kap, hiszen közülük 31 fő számára lényeges az önálló döntéshozatal lehetősége egy munkahelyen. Ez a szám a nevelőszülőknél nevelkedő gyerekek esetében 28 fő volt.

9. ábra: A lakásotthonban és a nevelőszülőknél élő gyerekek munkahelyválasztási szempontjai

12. KONKLÚZIÓK

„A nevelőszülőknél sokkal több mindent tanultam, mint amikor lakásotthonban éltem. Több ideje volt velem foglalkozni a nevelőszülőnek, mint a nevelőnek a lakásotthonban.”

„Én jobban szeretek a lakásotthonban élni, mert sok gyerek van, és nagyobb a szabadság is.”

„A nevelőszülőknél kevesebb a konfliktus, egy lakásotthonban sokan vagyunk és ott mindig vita van valakivel, vagy a társakkal, vagy a nevelőkkel.”

„A nevelőszülőknél az a jó, hogy megkérdezik mit szeretnénk enni, és vásárolni is elvisznek.”

Ezeket a mondatokat a gyerekektől hallottam a kérdőívek kitöltése és az interjú készítése alatt. Minden mondatot más-más gyermek fogalmazott meg, más szemszögből, de valójában mindegyiküknek igaza van.

A kutatásom alatt bebizonyosodott számomra, hogy egy nevelőszülőnél élő gyermek sokkal inkább megtapasztalhatja a nevelőszülő háztartásában a családiasabb körülményeket, mint egy lakásotthonban élő társa. Sokkal több praktikus ismeretet tud megszerezni, ami a mindennapi életvezetéshez szükséges, emellett a családi minták is jobban érvényesülnek és így jobban elsajátíthatóak a szerepek is. Az intézmény lakásotthonaiban és a nevelőszülői hálózatban lévő családoknál eltöltött idő alatt rengeteg tapasztalattal gazdagodtam. Sikerült betekintést nyernem a lakásotthonban és a nevelőszülőknél élő gyermekek életébe, mindennapjaiba. Az intézetekről, lakásotthonokról és a nevelőszülő családokról általában negatív kép szokott kialakulni azok körében, akik csak külső szemlélők. Nekem viszont nem maradtak kétségeim afelől, hogy a Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény működésében lévő lakásotthoni és nevelőszülői keretek között a lehető legjobb körülményeket biztosítják az ott élő gyermekeknek, akik egy bizonyos idő elteltével mindent elsajátítanak, az alapvető követelményektől (pl. tisztálkodás, háztartási ismeretek, rendszeret stb.) egészen a bonyolultabb feladatok megoldásáig. Bár azt én sem vitatom, hogy a gondoskodó, szerető szülők mellett eltöltött idő nem pótolható, azonban a lakásotthonba és a nevelőszülőkhöz került gyerekek nagy százalékban ugyanolyan fejlettségi szinttel rendelkeznek, és hasznos tagjai lesznek a társadalomnak, mint a családban felnövő gyerekek.

13. TOVÁBBI KUTATÁSI IRÁNYOK

A kutatásom alatt csak egy nagyon kis részét tudtam áttekinteni a témakörnek. Sokrétű téma, sok mindent lehetne még megvizsgálni. A kutatás során például, csak felszínesen érintettem a gyerekek állami gondoskodásba kerülésének okait. Meg lehetne vizsgálni részletesebben, hogy milyen az intézményi gondoskodásban élő gyermekek szüleinek iskola végzettsége. További kutatási irány lehetne az, ha a lakásotthonból és a nevelőszülői hálózathoz kikerült gyermekek életét hasonlítanánk össze. Itt konkrétan arra gondolok, hogy az életben hogyan állják meg a helyüket, hány százalékuk tud saját otthonba költözni az intézményes ellátás után, illetve hányan vannak azok, akik továbbtanulnak. Érdekes lenne azt is megvizsgálni, hogy milyen arányban tudnak elhelyezkedni, munkát vállalni, illetve a munkahelyeken milyen pozíciókat töltenek be a két ellátási típusban élt fiatal felnőttek. Meg lehetne nézni továbbá azt is, hogy ha ezek a gyerekek felnőnek, milyen szülőkké válnak, és hogyan gondoskodnak majd saját gyermekeikről.

Irodalomjegyzék

Online forrás:

1. Dr. Filó Erika 2006: [A nevelés hatékonyabban érvényesül a lakóotthonokban | Oktatókutató és Fejlesztő Intézet \(gov.hu\)](#)
2. Dr. Bana-Nagy Adrienn 2017: [Vegyesvágott - Jog-ÁSZ - A védelembe- és átmeneti nevelésbe vétel szabályainak változásai \(eoldal.hu\)](#)
3. Burgondné Stomp Edit 2021: [Gyermekevédelmi szakellátás mit jelent? * Gyógyhírek \(gyogyhírek.hu\)](#) Gyermekvédelmi szakellátások
4. TÁMOP 5.4.1. „Szociális és gyermekvédelmi szabályzó rendszer kidolgozása” pillér 2011: [GYAGYSZ.pdf \(uni-miskolc.hu\)](#)
5. Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete 2006: [bantalmazas_kezikonyv_080409.pdf \(gov.hu\)](#)
6. Meersz2020: [Kutatási módszerek, melyek jól hasznosíthatóak a tanulmányaid során \(mersz.hu\)](#)
7. Rákó Erzsébet, Szeged 2014: http://real-eod.mtak.hu/9448/1/Rako_Erzsebet_Gyermekevédelmi_intezmenyek.pdf

Intézményi forrás:

Szent Miklós gyermekvédelmi Intézmény 2021: Pályázati Program

Irodalmak:

1. Solt Ottilia Interjúzni muszáj (1998)
2. Sheatsley, Paul: (1963): A kérdés szabályai. Az interjú művészete. In: A szociológiai felvétel módszerei. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest. p: 187-193.)
3. Heltai Erzsébet – Tarjányi József (1999): A szociológiai interjú készítése. TÁRKI, Budapest, 1999. január.
4. Dr. Filó Erika 2006: Gyermeki jogok, gyermekvédelem, HVG-ORAC Lap -és Könyvkiadó, Budapest
5. Vecczkó József 2002: A gyermek- és az ifjúságvédelem alapjai

Mellékletek

Féligstruktúrált
interjú.docx

Kérdőív.docx

Rezümé.docx